

*Голові разової спеціалізованої вченої ради
Класичного приватного університету
д.держ.упр., проф. Павлу ПОКАТАЄВУ*

ВІДГУК ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА

кандидата наук з державного управління, доцента

Кравцова Сергія Станіславовича

на дисертацію Сінгуцького Олександра Вікторовича на тему: «Формування та реалізація державної політики розвитку туризму в Україні», подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 281 – «Публічне управління та адміністрування» з галузі знань 28 «Публічне управління та адміністрування»

Актуальність теми дисертаційного дослідження

Україна, з її багатим культурним надбанням, різноманітними природними ландшафтами та вигідним географічним розташуванням, має значний туристичний потенціал. Однак, повною мірою реалізувати цей потенціал заважають низка об'єктивних і суб'єктивних факторів, серед яких особливе місце займає недостатня ефективність державної політики в галузі туризму. Сучасний світ характеризується високою динамічністю і глобалізацією, що постійно висуває нові вимоги до туристичної системи, а в умовах російсько-української війни національна державна політики у сфері туризму повинна бути гнучкою та адаптуватися до нових реалій. В умовах, що склалися, завдання національної державної політики – зберегти туристичний потенціал України, підтримати туристичний бізнес та сприяти відновленню туристичної галузі після завершення війни. Вдосконалення державної політики у сфері туризму – це тривалий і складний процес, який вимагає спільних зусиль держави, бізнесу та громадянського суспільства.

Тому звернення дисертанта до проблеми державної політики розвитку туризму в Україні є надзвичайно актуальним питанням. На сьогодні у сфері

державного управління у туристичній галузі існують проблеми, що потребують теоретичного осмислення та вирішення на наукових засадах.

Дослідження Сінгуцького Олександра Вікторовича є актуальним, своєчасним та обґрунтовує новий підхід до вирішення науково-прикладного завдання, що полягає в обґрунтуванні теоретичних положень і розробці практичних рекомендацій щодо вдосконалення механізмів державної політики розвитку туризму в Україні. Спрямованість наукового дослідження відповідає предмету наукової спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування».

Ступінь обґрунтованості та достовірності положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані в дисертації, відповідають вимогам Міністерства освіти і науки України щодо такого виду досліджень. Ступінь обґрунтованості сформульованих автором наукових положень, висновків і рекомендацій підтверджується всебічним аналізом значного переліку нормативно-правових актів і літературних джерел з досліджуваної теми та вдалому застосуванню комплексу загальнонаукових і спеціальних методів дослідження.

Слід позитивно відмітити той факт, що зміст роботи відзначається послідовною реалізацією поставлених завдань дослідження та в кінцевому підсумку досягненням мети, що свідчить про її завершеність і цілісність.

Основні наукові положення, рекомендації дисертаційної роботи мають досить глибоке теоретичне, методичне та емпіричне обґрунтування. Вірогідність отриманих результатів дослідження ґрунтується на теоретичному аналізі, узагальненні наукових праць вітчизняних і зарубіжних учених і спеціальної наукової літератури з проблем державного управління туристичною галуззю та розробці практичних рекомендацій щодо управління в умовах кризи, викликаних військовими діями на території України.

У першому розділі *«Теоретико-методичні засади формування державної політики розвитку туризму в Україні»* автор визначає рівень наукової розробленості теми дослідження вітчизняними та зарубіжними вченими, аналізує наукові погляди до визначення змісту та основних понять дослідження.

На основі аналізу понять «державне управління», «державне регулювання розвитку туризму», «механізми державного управління», «туризм» та враховуючи специфіку туристичної галузі дисертантом узагальнено та представлено механізм державного управління туристичною галуззю. Автором проаналізовано нормативно-правове забезпечення державної політики розвитку туризму, визначено проблемні сторони чинного законодавства та напрями його вдосконалення.

У другому розділі *«Сучасний стан державної політики розвитку туризму»* дисертантом розглянуто процеси становлення туристичної галузі та заходи щодо реорганізації органів державної влади у сфері туризму.

Автор аналізує діяльність туристичної галузі, наводячи при цьому економічні показники розвитку країни. Співставлення статистичних даних ВВП з показниками надходжень від туристичної галузі дає змогу визначити тенденції розвитку досліджуваного сектору. Здобувач відображає структуру ВВП, відзначаючи, що незначний відсоток в ньому є надходженнями від туристичної сфери та зазначаючи невідповідність існуючого стану з рекреаційно-туристичним потенціалом, яким володіє Україна. Невід'ємною складовою розвитку туризму визначено державну політику щодо стимулювання інвестиційних надходжень. Цілком слушно автор визначає необхідність переформатування економічного вектору, орієнтуючись на домінування малого та середнього підприємництва, зменшуючи при цьому директивні функції державного апарату.

Дисертант приділяє значну увагу питанням формування та оцінці стратегічного розвитку у туристичній галузі, приводячи економічні показники, що відображають результати діяльності органів державної влади. Автор приділяє увагу питанню інертності органів державної влади щодо результатів

досягнення поставлених цілей, інтенсивності змін напрямів розвитку туризму, недостатньо ефективної довгострокової стратегії та механізму реагування під час кризових станів.

У третьому розділі *«Шляхи удосконалення державної політики розвитку туризму в Україні»* дисертантом запропоновано системний підхід щодо вдосконалення методів антикризового управління туристичної галузі з використанням наукових досягнень у вивченні економічних циклів та імплементацією у формування стратегії галузевого розвитку. Для досягнення мети автор пропонує вдосконалення організаційного механізму державного регулювання за умов децентралізації, а саме: розмежувати відповідальність органів центральної та місцевої влади, створити координаційний консультативно-дорадчий орган серед представників закладів вищої освіти відповідного секторального напрямлення. Також пропонується створити відділ антикризового управління для протидії та запобігання впливу кризових явищ у туристичній галузі.

Автором запропоновано метод градації потенційно небезпечних зон для ведення туристичної діяльності під час бойових дій, який передбачає визначення територій для створення спеціальних економічних зон розвитку туризму, територій саморозвитку та туристичних кластерів, що дасть змогу створювати спеціальні економічні туристичні зони для спонукання переміщення капіталів з територій підвищеного ризику й зменшення відтоку інвестицій за кордон. Здобувач визначає перспективність розвитку «похмурого» туризму з використанням сучасних інформаційних технологій. Доречним є пропозиція щодо створення міста-пам'ятки військової агресії.

Проведений аналіз дає змогу дійти висновку про те, що основні наукові положення, висновки і рекомендації, викладені в дисертації, є обґрунтованими.

Висновки та пропозиції здобувача викладено лаконічно та змістовно. Наукова новизна дослідження сформульована автором самостійно, має належний рівень обґрунтованості та вірогідності.

Дисертаційна робота виконана в межах наукових тем Класичного приватного університету «Теоретико-методологічні та філософсько-історичні

основи розвитку й перспективи реформування державного управління в Україні» (номер державної реєстрації 0113U000589), «Теорія і практика публічного управління й адміністрування в Україні та зарубіжних країнах» (номер державної реєстрації 0116U002645). Внесок здобувача полягає в систематизації та узагальненні теоретико-методичних засад державної політики з розвитку туризму. Обґрунтованість та достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих в дисертації, також підтверджується публікацією основних результатів дослідження у наукових виданнях. Зокрема, за темою дисертації опубліковано 12 наукових праць, з них: 6 – статті в наукових фахових виданнях України, 6 – матеріали конференцій. Вищевикладене свідчить про достатню обґрунтованість і достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації Сінгуцького О.В.

Наукова новизна результатів дисертаційного дослідження

Дисертаційна робота Сінгуцького О.В. представляє собою цілісне дослідження, спрямоване на вирішення актуального науково-прикладного завдання, яке полягає в обґрунтуванні теоретичних положень і розробці практичних рекомендацій щодо вдосконалення механізму управління державною політикою розвитку туризму в Україні. До положень дисертаційного дослідження, які відзначаються своєю новизною слід віднести:

По-перше, запропонований автором метод градації потенційно небезпечних зон для ведення туристичної діяльності під час бойових дій, зазначених на стор. 155, табл. 3.1, який передбачає визначення територій для створення спеціальних економічних зон розвитку туризму, територій саморозвитку та туристичних кластерів. Для визначення небезпечних зон автор враховує віддаленість територіальної одиниці від лінії безпосереднього та потенційного бойового зіткнення, щільність ракетно-бомбових ударів по досліджуваній територіальній одиниці.

По-друге, запропоновано механізм визначення туристичного збору під час кризового стану, застосовуючи коефіцієнт привабливості туристичної зони,

за методикою: чим більший коефіцієнт, тим вища ставка збору, за рахунок чого, на думку автора, має збільшення дохідної частини місцевих бюджетів, враховуючи залучені інвестиції, зайнятість населення в туристичній сфері, привабливість рекреаційної зони тощо (стор. 159-161).

По-третє, удосконалено науковий підхід до стратегічного планування шляхом поділу на часові періоди, що базується на дослідженні економічної циклічності, модель якої передбачає адаптування системи планування туристичної галузі відповідно до фаз поліпшення чи стагнації системного, стабільного та безупинного розвитку туристичної сфери завдяки прогнозованості й оперативному втручанню органів виконавчої влади в разі відхилення цільових показників (підрозділ 3.3).

Також наукова новизна дослідження простежується у положеннях дисертації, що набули подальшого розвитку:

– принцип упровадження громадянської ініціативи на основі використання зарубіжного досвіду шляхом створення колегіального органу, який складається з науково-педагогічних працівників і фахівців галузі туризму, функції якого полягатимуть у розробці та контролі за виконанням етапів стратегічного планування розвитку туризму, підпорядкованого структурі Державної агенції з розвитку туризму (підрозділ 3.1);

– рекомендації щодо підтримки туристичного сектору в умовах бойових дій з використанням зарубіжного досвіду та сучасних технологій, а саме досвіду віртуальних турів і військового туризму, що забезпечить підтримку туристичного сектору в умовах воєнного стану (стор. 181-182);

– пропозиції щодо створення міста-пам'ятки на базі зруйнованої внаслідок бойових дій територіальної одиниці як захід культурно-інформаційної політики держави, що сприяє впізнаваності України та відображенню наслідків бойових дій для міжнародної спільноти (на міжнародній арені) (стор. 180).

Практичне значення дисертаційної роботи

Практичне значення отриманих результатів полягає у тому, що основні теоретичні положення та висновки дисертації доведені до рівня конкретних пропозицій, доцільних для впровадження в управлінську практику органів центральної та місцевої влади. Цінність також мають науково обґрунтовані результати та рекомендації щодо оптимізації державної політики розвитку туризму, зокрема, напрями взаємодії органів державної влади та бізнесу.

Запропоновані в дисертації підходи та практичні рекомендації на законодавчому, організаційно-методичному, організаційно-адміністративному, теоретико-методичному рівнях використані органами місцевого самоврядування та органами виконавчої влади у сфері туризму з метою розвитку туризму згідно з рекомендацій стратегічного планування, а також при вдосконаленні навчально-методичного супроводу підготовки магістрів зі спеціальності «Державна служба», про що свідчать довідки про впровадження результатів дисертаційного дослідження: департаменту культури і туризму Запорізької міської ради (довідка № 725/01-12 від 19.04.2024 р.); Класичного приватного університету в межах навчального процесу (довідка № 725/01-12 від 19.04.2024 р.), що підтверджує високий рівень теоретичної та практичної значущості результатів дослідження.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації

Загалом дисертаційне дослідження виконане на достатньому теоретичному рівні і має важливе практичне значення, що не виключає можливості критичного підходу до окремих позицій здобувача, що дозволяє висловити деякі міркування та зауваження. Зокрема:

1. В п.1.1. Розділу 1 дисертаційної роботи здобувачем розглянуто чотири моделі державного регулювання розвитку туристичної галузі, які виділено як результат дослідження вітчизняних та зарубіжних вчених. Доречно було б зазначити, яку з чотирьох моделей можна та доцільно було б застосувати для

розвитку туристичної галузі в Україні в сучасних умовах.

2. На стор. 53 дисертаційного дослідження автор відображає динамічний механізм державної політики розвитку туризму, разом з його складовими, намагаючись продемонструвати взаємозв'язки елементів системи. Але, на наш погляд, відображення системи є не досить вдало відображає взаємодію складових елементів механізму. Крім того, автором охарактеризовано не всі зазначені складові, відтак не зрозуміло, чому автор на окремих акцентує увагу, а інші залишилися поза увагою. Зокрема, виникає питання, чому складову «інформаційне забезпечення» автор вказує двічі.

3. В пункті 2.1. (Розділ 2) автор зазначає, що початок становлення туристичної діяльності в Україні розпочався внаслідок впровадження державної програми розвитку туризму у 1997-2005 рр. Дисертантом визначено дворазове зростання показників розвитку туристичної галузі за період 2002-2005. На нашу думку, доречно було б надати обґрунтоване пояснення, внаслідок чого відбулось суттєве зростання та становлення туристичної сфери в зазначений період.

4. Автором здійснено ретроспективний аналіз державних програм розвитку туризму в Україні, зазначено як позитивні сторони кожного розглянутого періоду, так і недоліки. Разом з тим здобувачем відмічено, що при формуванні нового уряду відповідно змінюється економічна модель розвитку, яка тим чи іншим чином позначається на всій галузі. Доречно було б зазначити позицію автора (виразити власну думку) щодо того, які органи публічної влади найбільш позитивно вплинули на розвиток галузі, і навпаки, в який період був найбільший занепад туристичної сфери і вплив на це органів влади.

5. Автором у третьому розділі (стор. 181-182) серед інших пропозицій щодо шляхів розвитку туризму в Україні запропоновано запровадження та підтримка віртуального туризму, що можна забезпечити шляхом використання сучасних досягнень інформаційних технологій. На наш погляд, пропозиція є слушною, але потребує уточнення та деталізації, яким чином задіяні в цьому органи державного управління та суб'єкти приватного сектору економіки. Крім того, доцільно зазначити, які можуть бути передбачені мотиваційні заходи

щодо залучення інвесторів та збільшення попиту на надання туристичних послуг.

На нашу думку, практичне значення одержаних результатів дисертаційного дослідження значно б посилювалося, якби було представлено можливість пілотного проекту на визначеній територіальній одиниці.

Зазначені зауваження не є принциповими і носять рекомендаційний характер та не знижують загального позитивного враження від дисертаційної роботи.

Загальний висновок

Дисертація Сінгуцького Олександра Вікторовича на тему «Формування та реалізація державної політики розвитку туризму в Україні» є завершеним самостійним науковим дослідженням, в якому отримані нові результати, що в сукупності вирішують поставлене наукове завдання. Робота написана українською мовою з дотриманням наукового стилю викладення матеріалу. Тексту рукопису притаманна логічність, цілісність та пов'язаність положень дослідження.

Дисертація Сінгуцького О. В. за актуальністю, обсягом і рівнем проведених досліджень, науковою новизною і практичною значимістю отриманих результатів задовольняє вимоги, що пред'являються до дисертацій згідно з Порядком підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року №261, а також відповідає Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року №44 (із змінами, внесеними згідно з постановою КМУ №341 від 21.03.2022 р.). З огляду на вищезазначене вважаємо, що автор дисертації – Сінгуцький Олександр

Вікторович – заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії у галузі публічного управління та адміністрування.

ОФІЦІЙНИЙ ОПОНЕНТ,

кандидат наук з державного управління,

доцент кафедри туризму та

менеджменту креативних індустрій

Державного торговельно-економічного

університету

Сергій КРАВЦОВ